

Gniazda ptaków

Temat:	Ptaki Karpat
Cel:	Poznanie niektórych gatunków ptaków, ich gniazd i siedlisk, a także zrozumienie, dlaczego ptaki budują tak różnorodne gniazda i wykorzystują tak odmienne miejsca na ich założenie. Rozwijanie umiejętności praktycznych.
Treść:	Uczniowie wypełniają kartę pracy i próbują budować ptasie gniazda.
Wiek:	9–12 lat
Materiały:	Karta pracy nr 24 (gatunki leśne), karta pracy nr 25 (gatunki łąkowe), karta pracy nr 26 (gatunki mokradłowe), karta pracy nr 27 (gatunki siedlisk ekstremalnych), naczynia lub podkładki do budowy gniazda, słoma, siano, pióra, błoto, gałązki, liście, sznurki, nici, mech, kora drzew, trociny, garnek na błoto, cerata lub podobne zabezpieczenie na ławki
Aranżacja sali:	Umożliwienie pracy z materiałem naturalnym: ławki powinny być zabezpieczone przed zabrudzeniem ceratą lub podobną osłoną.
Przedmiot:	Przyroda, biologia

Instrukcja postępowania

1. Przed wykonaniem zadania zdecyduj, czy uczniowie będą pracować w grupach czy indywidualnie oraz czy będą pracować z gatunkami jednego czy wszystkich siedlisk i przygotuj odpowiednią liczbę kart pracy. Rozdaj każdemu uczniowi lub grupie kartę (karty) pracy.
2. Wprowadź uczniów w temat gniazdowania ptaków.
3. Wyjaśnij dzieciom procedurę wypełniania karty pracy. Zadaniem uczniów jest w pierwszej kolejności nazwanie gatunków ptaków i uświadomienie sobie ich związku z siedliskiem – gatunki leśne, łąkowe, mokradłowe oraz gatunki siedlisk ekstremalnych. Następnie przechodzą przez labirynt, aby dowiedzieć się, gdzie dany gatunek się gnieździ (na ziemi, kamieniu, gałęzi, w dziupli drzewa itp.) i czy buduje gniazdo. Jeśli tak, dzieci dowiadują się, jak wygląda gniazdo i z jakiego materiału (liście, trawa, mech, wióry z kory drzew) ptak je buduje.
4. Poproś dzieci, aby zaprezentowały swoje spostrzeżenia. Powinny podać nazwę gatunku, miejsce jego gniazdowania, czy buduje gniazdo, z jakiego materiału i jak wygląda gniazdo.
5. Omów z dziećmi dlaczego ptaki budują gniazda. Zapytaj dzieci, czy znają gatunki ptaków, które nie budują własnych gniazd, lecz wykorzystują gniazda (nawet zajęte) innych gatunków (kukułka), porzucone gniazda (sikorka, sokół), lub które gnieźdzą się na gołej skale (sokół wędrowny) itp.
6. Poinformuj dzieci, że jedną z najważniejszych rzeczy dla ptaków podczas zakładania gniazda jest bezpieczeństwo.
7. Na koniec uczniowie próbują zbudować gniazdo z materiałów, które wcześniej przygotował dla nich nauczyciel. Gniazda mogą być następnie wystawione w klasie lub w innym odpowiednim miejscu w szkole.

Informacje dla nauczycieli

Celem gniazdowania jest zapewnienie możliwości wysiadywania jaj i wychowania potomstwa. Niektóre ptaki pozostają w swoich gniazdach nawet poza okresem lęgowym. W takim przypadku gniazdo/dziupla/skała służy jako miejsce odpoczynku lub jako schronienie w czasie złej pogody. Niektóre gatunki ptaków budują gniazda od podstaw, inne wykorzystują różne trudno dostępne miejsca i naturalne kryjówki, aby zapewnić ochronę pisklątom, np. półki skalne, szczeliny skalne, zagłębienia w ziemi, dziuple drzew itp.

Jedną z najważniejszych rzeczy dla ptaków podczas zakładania gniazda jest bezpieczeństwo. Dlatego większość gatunków buduje swoje gniazda w miejscach, które nie są łatwo dostępne. Gatunki, takie jak na przykład bocian, które są wystarczająco duże, aby obronić się przed drapieżnikami, można zobaczyć również w odstępionych miejscach. Nie podchodźmy do gniazda w okresie lęgowym,

bo w ten sposób możemy pomóc drapieżnikom w ich pustoszeniu. Zwłaszcza może to dotyczyć małych gatunków, takich jak sikorka. W przypadku ujawnienia przez nas lokalizacji gniazda, drapieżnik potrafi wykorzystać nadarzącą się okazję, szczególnie jeżeli splotyliśmy wysiadujących lub karmiących pisklęta rodziców.

(Przy okazji tych zajęć można też poruszyć temat **budek lęgowych**, tego jaki powinny mieć kształt dla różnych gatunków ptaków i jak je prawidłowo konstruować i zawieszać aby były bezpieczne dla piskląt np. żeby nie miały drążka przy wejściu, który umożliwia drapieżnikom dostanie się do środka. Innym ważnym tematem jest kwestia niepotrzebnego zabierania przez ludzi do domów czy ośrodków rehabilitacji **podlotów**, które opuściły gniazdo ale jeszcze nie potrafią dobrze latać i ciągle są karmione przez rodziców.

Warto te zajęcia przeprowadzić wiosną ponieważ w tym okresie można w Internecie znaleźć dużo transmisji na żywo z gniazd różnych gatunków ptaków. Podglądanie ptaków wspólnie z uczniami na pewno bardzo ożywi i urozmaici lekcję [przyp. red.].

Rozwiązanie

Ptaki siedlisk leśnych

- **Bogatka** (*Parus major*) – gniazduje w dziuplach drzew, starych gniazdach srok i wiewiórek, w bliskim sąsiedztwie człowieka, w wykonanych przez niego budkach dla ptaków, a nawet w rurach ogrodzeniowych itp.
- **Kowalik** (*Sitta europaea*) – gniazduje w dziuplach starych drzew, wyściela dziuplę wiórami z kory, jeśli dziupla jest zbyt duża, zamurowuje otwór błotem.
- **Śpiewak** (*Turdus philomelos*) – buduje półkuliste gniazdo z traw na drzewach i krzewach, wewnątrz jest ono utwardzone, jakby „otynkowane” warstwą gliny.
- **Bocian czarny** (*Ciconia nigra*) – buduje duże gniazdo z gałęzi drzew i gałązek na skałach lub na wysokich drzewach.

Ptaki siedlisk łąkowych

- **Potrzeszcz** (*Emberiza calandra*) – buduje gniazdo na ziemi z trawy i korzeni.
- **Gąsior** (*Lanius collurio*) – buduje gniazdo z trawy, mchu i piór (niezbyt staranna konstrukcja) w ciernistych krzewach.
- **Derkacz** (*Crex crex*) – buduje małe gniazdo na ziemi z materiału roślinnego, nad nim trawa tworzy rodzaj „dachu”.
- **Pliszka żółta** (*Motacilla flava*) – buduje kuliste gniazdo z trawy wśród roślin na ziemi.

Ptaki siedlisk mokradłowych

- **Czajka** (*Vanellus vanellus*) – gniazduje w płytkim dołku na ziemi, wyściela go suchym materiałem roślinnym.
- **Perkoz** (*Tachybaptus ruficollis*) – buduje gniazdo z materiału roślinnego na powierzchni wody, zwykle przyczepia je do roślin wodnych.
- **Zimorodek** (*Alcedo atthis*) – gniazduje w wykopanych norkach na stromych, gliniastych brzegach rzek, buduje metrowe tunele prowadzące do komory gniazdowej, gdzie młode wychowują się na stosie rybich ości.
- **Kaczka** (*Anas platyrhynchos*) – gniazdo buduje z roślin na ziemi w pobliżu wody lub w wodzie, także w dziuplach drzew, wyścielając je puchem.

Ptaki siedlisk ekstremalnych

- **Nagórnik** (*Monticola saxatilis*) – buduje kuliste gniazdo z trawy w skalnych niszach.
- **Płochacz halny** (*Prunella collaris*) – buduje gniazdo z trawy w szczelinach skalnych.
- **Orzeł przedni** (*Aquila chrysaetos*) – buduje duże gniazdo z gałęzi na szerokich półkach skalnych lub na drzewach, wyściela je miękkimi zielonymi liśćmi i sierścią zwierząt.
- **Sokół wędrowny** (*Falco peregrinus*) – gniazduje na półkach skalnych, nie buduje własnego gniazda, lecz zajmuje te pozostawione przez inne ptaki, lub po prostu korzysta z półki na krawędzi ściany skalnej.